

STORTINGET

Innst. 474 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Dokument 8:168 S (2022–2023)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grete Wold, Kathy Lie, Mona Fagerås og Andreas Sjalg Unneland om krisesentertilbud for kvinner i aktiv rus

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endringer i krisesenterlova, der kommunenes ansvar for krisesentertilbudet for utsatte grupper tydeliggjøres.
2. Stortinget ber regjeringen utføre en helhetlig kartlegging av andelen rusavhengige som er voldsutsatte, og behovet for krisesenter for personer i aktiv rus.
3. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om hvordan samhandlingen mellom krisesentrene og det øvrige tjenestetilbudet kan forbedres, spesielt med sikte på tilbud om skadereuserende tiltak for personer i aktiv rus.
4. Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med fagmiljøet, utarbeide nasjonale retningslinjer og kvalitetskrav for krisesentertilbud for personer i aktiv rus.
5. Stortinget ber regjeringen sørge for at det finnes en oppdatert oversikt over hvilke krisesentre som tar imot personer i aktiv rus.
6. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan flere kommuner

kan inkluderes i TryggEst-prosjektet, slik at helsepersonell i primærhelsetjenesten får opplæring i å avdekke personer i aktiv rus som er voldsutsatte.

7. Stortinget ber regjeringen oppdatere veilederen til krisesenterlova slik at den tydeligere omhandler krisesentertilbudet til utsatte grupper.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åse Kristin Ask Bakke, Ragnhild Male Hartviksen og Torstein Tvedt Solberg, fra Høyre, Turid Kristensen og Tage Pettersen, fra Senterpartiet, Margrethe Haarr og Åslaug Sem-Jacobsen, fra Fremskrittspartiet, Silje Hjemdal, fra Sosialistisk Venstreparti, Kathy Lie, og fra Venstre, lederen Grunde Almeland, viser til representantforslag om krisesentertilbud for kvinner i aktiv rus, som munner ut i syv forslag.

Komiteen anerkjenner de utfordringene som løftes i representantforslaget, og viser til at Stortinget i 2021 vedtok et anmodningsvedtak hvor de ba regjeringen sørge for at personer i aktiv rus har tilgang til et krisesentertilbud med tverrfaglig kompetanse på rus og vold. Så langt har regjeringen ikke fulgt opp dette vedtaket.

Komiteen viser til barne- og familieministerens uttalelse om representantforslaget datert 24. april 2023, der hun kommenterer alle forslagene som er fremmet. Departementet er i gang med en gjennomgang av krise-

sentertilbudet og drøfter endringer i loven for å se på hvordan kvaliteten på tilbudet kan økes. Krisesentertilbudet til personer i aktiv rus er en del av dette arbeidet. Statsråden skriver videre at de allerede har nok kunnskap til å slå fast at det er behov for et krisesentertilbud for både kvinner og menn i aktiv rus.

Til forslaget om bedring av samhandlingen mellom krisesentrene og det øvrige tjenestetilbudet skriver statsråden at organisering og samhandling på rusmiddel- og avhengighetsfeltet vil være tema i regjeringens forebyggings- og behandlingsreform.

Statsråden omtaler at departementet vil be Bufdir vurdere om det er hensiktsmessig å publisere oversikten over hvilke krisesentre som tar imot personer i aktiv rus, sammen med krisesenterstatistikken.

I uttalelsen fremkommer det at alle kommuner kan ta i bruk TryggEst, og at Bufdir forvalter en tilskuddsordning der kommunene kan søke midler til kompetansehevende tiltak.

Til forslaget om å oppdatere veilederen til krisesenterloven svarer statsråden at departementet nå arbeider med forslag til endringer i loven, og at det vil være aktuelt å oppdatere veilederen når dette arbeidet er ferdigstilt.

Komiteen inviterte til skriftlige høringsinnspill, og innen fristen var det kommet inn ti uttalelser som alle støtter opp om initiativet i representantforslaget. Organisasjonen A-larm skriver at de mener dette representantforslaget er i tråd med anbefalingene fra Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM), som foreslår:

«Myndighetene bør utrede hvordan hjelpetilbud til voldsutsatte i aktiv rus kan styrkes, og sikre gruppen reell tilgang til et godt krisesentertilbud over hele landet.»

Babettes hus, som er medlem i Det Hjelper gjennom Stiftelsen Shalam, deler sine erfaringer med nødboligplasser i sitt høringsinnspill. Krisesentersekretariatet understreker at det manglende tilbudet til gruppen først og fremst er et spørsmål om ressurser.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at krisesenterlova gir kommunene en plikt til å sørge for et gratis krisesentertilbud til voldsutsatte kvinner, menn og barn. Dette gjelder også kvinner med rusproblemer.

Disse medlemmer viser til statsrådets svarbrev om at departementet er kjent med at tilbudet til kvinner med rusproblem ikke er godt nok. Derfor er departementet allerede i gang med en gjennomgang av krisesentertilbudet og å drøfte endringer i loven. Etter planen vil det bli sendt ut et høringsnotat med forslag til endringer i løpet av høsten 2023. Disse medlemmer viser til at statsråden understreker i sitt svarbrev at

krisesentertilbudet til personer i aktiv rus er en del av dette arbeidet.

Disse medlemmer viser til at det er kjent gjennom ulike studier og kartlegginger at personer i aktiv rus er en av de mest voldsutsatte gruppene i Norge. Disse medlemmer mener at det ikke er behov for ytterligere kartlegginger for å få bekreftet at personer i aktiv rus har behov for et krisesentertilbud.

Disse medlemmer viser til at krisesenterstatistikken gir oversikt over hvilke krisesentre som tar imot personer i aktiv rus, og det er få krisesentre som i dag ikke tar imot slike. Disse medlemmer stiller seg positive til at departementet vurderer om det er behov for å publisere en oversikt over hvilke krisesentre som tar imot personer i aktiv rus, sammen med krisesenterstatistikken.

Disse medlemmer viser til at krisesentertilbudet er et kommunalt ansvar, og det er krisesenterlova og tilhørende forskrifter som setter rammene for hva krisesentertilbudet skal inneholde og hvordan det innrettes. Kommunene står fritt til å organisere sitt tilbud slik de selv ønsker, så lenge det er i tråd med loven. Disse medlemmer viser til at det er utarbeidet en veileder for det kommunale krisesentertilbudet, og at tilbudet til personer med rusutfordringer er omtalt i denne veilederen.

Disse medlemmer viser til krisesenterlova § 4 første ledd gir kommunen en plikt til å sørge for at krisesentertilbudet samarbeider med andre deler av tjenesteapparatet dersom det er nødvendig for å gi et helhetlig og samordna tilbud. Disse medlemmer viser til at statsråden i sitt svarbrev informerer om at det er utarbeidet en veileder om samarbeid mellom tjenesteyterne i de ulike sektorene og om hvordan kommunene kan ivareta sitt ansvar. Disse medlemmer viser videre til at organisering og samhandling på rusmiddel- og avhengighetsfeltet vil være tema i regjeringens forebyggings- og behandlingsreform. Disse medlemmer viser til at TryggEst-modellene er utviklet for å hjelpe kommuner til å ivareta sine mest risikoutsatte voksne innbyggere. Alle kommuner kan ta i bruk modellen, og det er også mulig å søke tilskuddsmidler til TryggEst-kordinator og -team.

Disse medlemmer viser til at departementet nå arbeider med forslag til endringer i krisesenterlova. Når loven er endret, vil det være naturlig å oppdatere veilederen. Disse medlemmer støtter representantforslaget om at veilederen skal oppdateres, men understreker at det først er naturlig å gjøre etter at endringene i krisesenterlova er vedtatt.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til tall fra Bufdir som viser at kun 12 av 44 krisesentre sier et ubetinget ja til å ta imot personer i aktiv rus, resten sier nei

eller gjør en vurdering i hvert enkelt tilfelle, på tross av at krisesenterlova er tydelig på at

«kommunen skal sørge for et krisesentertilbud som skal kunne benyttes av personer som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner».

Norges institusjon for menneskerettigheter og Europarådet har slått fast at det er et alvorlig brudd på rettighetene til kvinner i aktiv rus at de ikke har tilgang til krisesenter på lik linje med andre.

En kartlegging gjort av Thereses hus, et av få krisesenter for rusavhengige kvinner, anslår at over 90 pst. av kvinnene i rusmiljøet er utsatt for vold. En studie fra Sverige viste at over halvparten av kvinner i rusbehandling har blitt utsatt for vold i nære relasjoner, og én av tre hadde blitt utsatt for så grov vold at de trengte sykehusinnleggelse. Man har ingen grunn til å tro at tallene er annerledes i Norge.

Det som gjør kvinnene i rusmiljøet ekstra sårbare, er at de ofte har en dobbel avhengighet. De er ikke bare avhengige av rusmidler, men det er også voldsutøver som forsyner dem med rusmidlene de er avhengige av. Dermed er det ekstra krevende å bryte kontakten med voldsutøver. I tillegg er vold ofte normalisert i rusmiljøet. Flere av kvinnene ser ikke på seg selv som voldsutsatte. Grov vold er en del av hverdagen. Det kan gjøre terskelen for å søke hjelp høyere.

Disse medlemmer viser til at Riksrevisjonen 9. juni 2022 avga rapporten «Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes innsats mot vold i nære relasjoner» (Dokument 3:8 (2021–2022)). I rapporten retter Riksrevisjonen alvorlig kritikk mot myndighetenes innsats mot partnervold og at det derfor er en risiko for at voldsutsatte ikke får den hjelpen de trenger. Av rapporten fremgår det også at det er varierende oppfølging av krisesenterlova i kommunene.

Disse medlemmer mener at kommunale handlingsplaner kan bidra til å tette disse kunnskapshullene og sørge for at voldsofre får like god hjelp uavhengig av hvor de bor. Handlingsplaner som inneholder klare strategier og konkrete tiltak for voldsarbeidet, og som blir jevnlig evaluert, vil bidra til å koordinere og utnytte kommunenes ressurser på best mulig vis. Handlingsplanene vil også bidra til at temaet kommer på dagsordenen i den øverste politiske og administrative ledelsen i kommunene og øvrige sentrale etater.

Disse medlemmer viser til behandlingen av Dokument 8:218 S (2021–2022), jf. Innst. 64 S (2022–2023), der følgende vedtak ble fattet:

«Stortinget ber regjeringen påse at kommunene, enten i egen regi eller i interkommunalt samarbeid, har vedtatt en handlingsplan mot vold i nære relasjoner.»

Disse medlemmer forventer at dette arbeidet prioriteres.

Disse medlemmer registrerer at regjeringen er i gang med en gjennomgang av krisesentertilbudet og drøfter endringer i loven for å se på hvordan kvaliteten på tilbudet kan økes. I dette arbeidet blir det viktig å løfte frem kommunenes ansvar for krisesentertilbudet og spesielt for utsatte grupper og personer i aktiv rus. Disse medlemmer mener imidlertid at regjeringen allerede nå må prioritere å oppdatere veilederen til krisesenterlova slik at den tydeligere omhandler krisesentertilbudet til utsatte grupper.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen oppdatere veilederen til krisesenterlova slik at den tydeligere omhandler krisesentertilbudet til utsatte grupper.»

Disse medlemmer har også tydelige forventninger om at det i den varslede forebyggings- og behandlingsreformen vil komme aktive handlinger for å bedre samhandlingen mellom krisesentrene og det øvrige tjenestetilbudet.

Disse medlemmer viser til Mossregionen, som sammen med andre kommuner er med i TryggEst-prosjektet. Dette er en modell for vern av risikoutsatte voksne, eldre, mennesker med nedsatt funksjonsevne og personer som er syke, fysisk eller psykisk, og som opplever ulike former for vold. Der er også personer som sliter med rusavhengighet og æresvold eller diskriminering i målgruppen.

Det kan for eksempel dreie seg om eldre, som har hjemmeboende voksne barn som utøver fysisk, psykisk eller økonomisk vold mot sin gamle mor eller far. Andre saker som TryggEst får, kan dreie seg om eldre par, der en ene parten utøver vold mot den andre, og der økte hjelpebehov eller begynnende demens kan føre til frustrasjoner og utagering mot den svakeste i forholdet.

Disse medlemmer viser til de gode erfaringene med TryggEst og forventer at regjeringen legger til rette for at flere kommuner og regioner kan tas inn i prosjektet.

Disse medlemmer viser til at kommunene har ansvar for å sørge for et krisesentertilbud, og anerkjenner at ideelle og private aktører er viktige samarbeidspartnere for mange kommuner. Disse medlemmer mener spørsmålet om drift er et spørsmål det bør tas stilling til lokalt, og at den statlige politikken ikke må favorisere en av driftsformene. Disse medlemmer understreker i denne sammenheng betydningen av å sikre kommunene verktøy til å velge foretrukken driftsform og av å ha et system for merverdiavgiftskompensasjon som likebehandler offentlig og privat drift av krisesentre.

Disse medlemmer merker seg skriftlige høringsinnspill til komiteen fra Actis. De påpeker at defini-

sjonen av «nær relasjon» i regelverket i noen tilfeller kan være for stivbent. I noen miljø er det ikke alltid at man for eksempel har felles folkeregistrert adresse, men allikevel er nær i relasjon. Disse medlemmer mener det bør utvises fornuftig skjønn i gråsonetilfeller, der definisjonen av hvem som er i nær relasjon, kan ha påvirkning på avgjørelse av plass på kritesenter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at personer i aktiv rus er blant de mest voldsutsatte gruppene i Norge. Likevel er det denne gruppen som oftest blir avvist ved ordinære kritesentre. Bare 12 kritesentre sier uforbeholdent ja til å ta imot kvinner i aktiv rus, 8 sier nei og 27 sier at det vurderes i hvert enkelt tilfelle. Flertallet viser til utredningen utført av velferdsforskningsinstituttet NOVA i 2014 om hvordan kommunene har implementert kritesenterlova. Her var hovedkonklusjonen i rapporten at kommunene ikke klarte å gi et tilfredsstillende kritesentertilbud til personer med tilleggsproblematikk, at kommunene i liten grad hadde oversikt over eller har utviklet tilbud til disse gruppene. Flertallet viser også til at i Norges institusjon for menneskerettigheters rapport «Rus og menneskerettigheter» påpekes det at kritesenterlova § 3, som forplikter kommunen til å gi et kritesentertilbud «så langt råd er», gir kommunen adgang til å nedprioritere kritesentertilbudet til spesielt utsatte grupper. Flertallet mener i likhet med GREVIO, som overvåker oppfølgingen av Istanbulkonvensjonen, og Partnerdrapsutvalget (NOU 2020:17), at ansvaret for å tilby kritesentre til grupper med tilleggsproblematikk må tydeliggjøres i loven. Flertallet viser til de ti høringsinstansene i saken som støtter forslaget om en slik tydeliggjøring. Flertallet viser til svaret fra departementet, som erkjenner at de er kjent med at tilbudet til kvinner med rusproblem ikke er tilstrekkelig, og er glad for at departementet er i gang med en gjennomgang av kritesentertilbudet hvor de drøfter endringer i loven for å øke kvaliteten i tilbudet. Det vises også i svarbrevet til at forslag til endringer i loven vil bli sendt ut på høring i løpet av høsten 2023. Flertallet imøteser høringsnotatet fra departementet, men mener det er viktig at Stortinget gir et tydelig signal om hvilken endring som er nødvendig.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endringer i kritesenterlova, der kommunens ansvar for kritesentertilbudet til utsatte grupper tydeliggjøres.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at det ikke finnes konkrete tall på hvor stor andel av personer med rusavhengighet som har vært ut-

satt for vold i nære relasjoner, noe også departementet stadfester i sitt svar. I Sverige har det vært utført en studie som viser at kvinner i rusbehandling i høy grad er utsatt for vold i nære relasjoner og er mer utsatt enn den generelle befolkningen. Over halvparten av kvinnene hadde vært utsatt for vold, og en av tre hadde blitt utsatt for så grov vold at de trengte sykehusinnleggelse. En kartlegging utført av Thereses hus i Oslo viste at over 90 pst. av kvinnene i rusmiljøet hadde blitt utsatt for vold, og en kartlegging av partnerdrap i Norge i 1990–2012 viste at opp mot 40 pst. av ofrene for partnerdrap hadde rusproblem. Disse medlemmer ser at de kartlegginger og studier som er gjort, ikke er av nyere dato. Det er derfor lite data om hvor mange kvinner og menn med rusproblemer som utsettes for vold i nære relasjoner i dag. Det er heller ikke gjennomført noen helhetlig kartlegging i hele landet. Disse medlemmer konstaterer at statsråden konkluderer med at vi har nok kunnskap til å vite at kritesentertilbud til kvinner og menn i aktiv rus er nødvendig. Dette medlem mener det likevel er viktig å få et best mulig kunnskapsgrunnlag, både for å kunne følge med på utviklingen og for å kunne dimensjonere hjelpetiltakene best mulig, og disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utføre en helhetlig kartlegging av andelen rusavhengige som er voldsutsatte, og behovet for kritesentre for personer i aktiv rus.»

Disse medlemmer viser til Varde Hartmarks rapport fra 2017, som påpeker at samhandlingen med resten av tjenesteapparatet ofte er mangelfullt. I statsrådets svar til komiteen pekes det på at kritesenterlova § 4 første ledd gir kommunene plikt til å sørge for at kritesentertilbudet samarbeider med andre deler av tjenesteapparatet dersom det er nødvendig for å gi brukeren et helhetlig og samordna tilbud. Det pekes også på at denne bestemmelsen trådte i kraft 1. august 2022, at flere departement har vært involvert i å lage en veileder som utdypet kravene til samarbeid mellom tjenesteyterne, samt å foreslå hvordan kommunene kan ivareta sitt samordningsansvar. Bufdir sin faglige veileder for det kommunale kritesentertilbudet legger vekt på forpliktende samarbeidsavtaler mellom kritesentrene og andre tjenester, skildrer dessuten hvordan samarbeidet bør foregå på tjenestenivå, og skildrer rutiner i enkeltsaker. Disse medlemmer anser derfor intensjonen med forslag 3 for å være ivaretatt og mener de nylig innførte bestemmelsene og rettleidingene må få mulighet til å virke i kommunene. Disse medlemmer viser til at selv om dette representantforslaget fokuserer på kritesentertilbudet særlig til kvinner i aktiv rus, så gjelder mange av utfordringene voldsutsatte møter i kontakt med kritesentrene også andre grupper

med tilleggsutfordringer. Det er derfor viktig at departementet følger nøye med på hvordan disse personene ivaretas i kommunene. Det er også viktig at departementet følger nøye med på om det øvrige tjenestetilbudet har nok ressurser til å bistå krisesentrene i tilstrekkelig grad.

Disse medlemmer viser til at selv om krisesenterloven og tilhørende forskrift skal sette rammene for hva krisesentertilbudet skal inneholde og hvordan det skal innrettes, så er det store variasjoner i hvordan kommunene organiserer sitt tilbud. Særlig vises dette ved at så mange krisesenter ikke er tilrettelagt for å ta imot kvinner og menn med rusavhengighet. Det rapporteres stadig fra både ansatte og brukere om utfordringer med tilbudet. Flere av høringsinstansene kommenterte at det i mange tilfeller handler om mangel på ressurser. Mange steder har krisesentrene færre ansatte enn det de anser som nødvendig for å gi et godt tilbud, og mange steder holder krisesentrene til i bygninger som ikke er godt nok tilrettelagt for eksempel skjerming og avdeling av rom og seksjoner. Disse medlemmer mener at selv om kommunen er pålagt å ha et krisesentertilbud som følger loven, så er variasjonene i tilbudet for stort. Det synes fornuftig at kommunene utformer tilbudet forskjellig basert på størrelse og demografi, men tilbudet må likevel tilfredsstillende noen universelle krav som gjelder i hele landet. Hvilke nasjonale krav som bør være på plass, bør utarbeides i nært samarbeid med fagmiljøet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med fagmiljøet, utarbeide nasjonale retningslinjer og kvalitetskrav for krisesentertilbud til personer i aktiv rus.»

Disse medlemmer viser til forslaget om å sørge for at det finnes en oppdatert oversikt over hvilke krisesenter som tar imot personer i aktiv rus. Statsråden henviser her til krisesenterstatistikken og sier hun vil be direktoratet vurdere om det er hensiktsmessig å publisere oversikten sammen med krisesenterstatistikken. Disse medlemmer viser til at dette bare vil være et tiltak som gir fagmiljøet, kommunene og interesserte politikere en oversikt over tilbudet. Disse medlemmer anser ikke dette for å være hovedhensikten med forslaget. Det viktigste med en slik oppdatert oversikt er å kunne bistå voldsutsatte personer i aktiv rus med å finne et krisesenter hvor de ikke blir avvist. Når en person rømmer fra et forhold med vold i nære relasjoner, er det ofte i hastverk og i stor krise og ofte med fare for eget liv. De vil som regel søke seg til det nærmeste krisesenteret de kan finne, ofte med bistand fra helsepersonell og/eller politi. En oppdatert oversikt over hvor det fin-

nes ressurser til å ta dem imot, vil kunne være til hjelp i slike tilfeller.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det finnes en oppdatert oversikt over hvilke krisesenter som tar imot personer i aktiv rus, som gjøres tilgjengelig for relevante hjelpeinstanser.»

Disse medlemmer viser til at TryggEst er en modell for å øke kompetansen samt avdekke og hjelpe risikoutsatte voksne som er voldsutsatte. TryggEst-team i kommunene med tilskudd fra Bufdir gir kommunene mulighet til å sette mer ressurser inn på å hjelpe blant annet voldsutsatte med rusavhengighet. Statsråden sier i sitt svar til komiteen at alle kommuner kan ta i bruk TryggEst. Det er i dag en god del kommuner som har tatt det i bruk og flere som er i ferd med å starte opp. Statsråden sier videre at de regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) har fått i oppgave å informere kommunene om TryggEst-modellen og å bidra til kompetanseheving i kommunale tjenester som har TryggEst. Disse medlemmer ser at det fortsatt er mange kommuner som ikke har tatt dette verktøyet i bruk, og mener det bør jobbes mer systematisk for at flere kommuner skal ta TryggEst i bruk. Blant annet vil det være viktig å sikre at de folkevalgte i kommunene får tilstrekkelig informasjon om at TryggEst finnes og hva modellen innebærer. Dette er viktig for å forankre en beslutning om å ta i bruk TryggEst i kommunens øverste beslutningsorgan.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan flere kommuner kan inkluderes i TryggEst-prosjektet, slik at helsepersonell i primærhelsetjenesten får opplæring i å avdekke personer i aktiv rus som er voldsutsatte.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, merker seg at statsråden i sitt svarbrev sier at det vil være aktuelt å oppdatere Bufdirs veileder når krisesenterloven er endret. Flertallet ser det også som hensiktsmessig å gjennomføre lovendringene først, men mener det ikke kan være opp til regjeringen å vurdere om det er aktuelt å oppdatere veilederen i etterkant.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen oppdatere veilederen til krisesenterlova slik at den tydeligere omhandler krisesentertilbudet til utsatte grupper. Dette arbeidet forut-

settes igangsatt straks endringer i krisesenterlova er vedtatt.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen oppdatere veilederen til krisesenterlova slik at den tydeligere omhandler krisesentertilbudet til utsatte grupper.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utføre en helhetlig kartlegging av andelen rusavhengige som er voldsutsatte, og behovet for krisesenter for personer i aktiv rus.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med fagmiljøet, utarbeide nasjonale retningslinjer og kvalitetskrav for krisesentertilbud til personer i aktiv rus.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sørge for at det finnes en oppdatert oversikt over hvilke krisesenter som tar imot personer i aktiv rus, som gjøres tilgjengelig for relevante hjelpeinstanser.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan flere kommuner kan inkluderes i TryggEst-prosjektet, slik at helsepersonell i primærhelsetjenesten får opplæring i å avdekke personer i aktiv rus som er voldsutsatte.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I fremmes av en samlet komité, tilrådingen II fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endringer i krisesenterlova, der kommunens ansvar for krisesentertilbudet til utsatte grupper tydeliggjøres.

II

Stortinget ber regjeringen oppdatere veilederen til krisesenterlova slik at den tydeligere omhandler krisesentertilbudet til utsatte grupper. Dette arbeidet forutsettes igangsatt straks endringer i krisesenterlova er vedtatt.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 25. mai 2023

Grunde Almeland

leder

Tage Pettersen

ordfører

Statsråden

Stortinget

Familie- og kulturkomiteen

0026 OSLO

Dykkar ref

Vår ref

Dato

23/1171-

24. april 2023

Dokument 8:168 S (2022-2023) - Representantforslag frå stortingsrepresentantane Grete Wold, Kathy Lie, Mona Fagerås og Andreas Sjalg Unneland om krisesentertilbudet for kvinner i aktiv rus

Eg viser til brev frå familie- og kulturkomiteen om krisesentertilbudet til kvinner i aktiv rus. Eg har også henta inn innspel frå Helse- og omsorgsdepartementet i vurderinga av nokre av forslaga.

1. Stortinget ber regjeringa fremme forslag om endringer i krisesenterlova, der kommunenes ansvar for krisesentertilbudet for utsatte grupper tydeliggjøres.

Krisesenterlova gjev kommunane plikt til å sørge for eit gratis krisesentertilbod til valdsutsette kvinner, menn og barn. Dette gjeld også kvinner med rusproblem. Kommunane skal også, så langt som mogleg, sørge for eit individuelt tilrettelagt tilbod. Departementet er likevel kjent med at tilbodet til kvinner med rusproblem ikkje er tilstrekkeleg. Departementet er i gang med ein gjennomgang av krisesentertilbudet og drøftar endringar i lova for å sjå på korleis vi kan auke kvaliteten i tilbodet. Krisesentertilbudet til personar i aktiv rus er ein del av dette arbeidet. Det har vore eit innspelsmøte om temaet der mellom anna interesseorganisasjonar vart inviterte. Departementet vil etter planen sende ut eit høyringsnotat med forslag til endringar i lova i løpet av hausten 2023.

2. Stortinget ber regjeringa utføre en helhetlig kartlegging av andelen rusavhengige som er voldsutsatte, og behovet for krisesenter for personer i aktiv rus.

Det finst ikkje nokon heilskapleg kartlegging av delen rusavhengige som er utsette for vald, men ei kartlegging gjort av krisesenteret for rusavhengige kvinner i Oslo, Thereses hus, viste at over 90 prosent av kvinnene i rusmiljøet var utsette for vald. Ein studie frå Sverige fann at over halvparten av kvinnene i rusbehandling hadde blitt utsett for vald i nære relasjonar, og at ei av tre hadde blitt utsett for så grov vald at dei trengte innlegging på sjukehus. Vidare

viste ei kartlegging av partnardrap i Noreg i 1990-2012 at opp mot 40 prosent av offera for partnardrap hadde rusproblem.

Sjølv om vi ikkje har førekomststudiar av omfanget av vald og overgrep blant personar med rusmiddelidingar i Noreg, så ligg det føre nok kunnskap til å slå fast at det er behov for eit krisesentertilbud for både kvinner og menn i aktiv rus.

3. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om hvordan samhandlingen mellom krisesentrene og det øvrige tjenestetilbudet kan forbedres, spesielt med sikte på tilbud om skadereduserende tiltak for personer i aktiv rus.

Krisesenterlova § 4 første ledd gjev kommunane plikt til å sørge for at krisesentertilbudet samarbeider med andre delar av tenesteapparatet dersom det er nødvendig for å gi brukaren eit heilskapleg og samordna tenestetilbud. Føresegna trådte i kraft 1. august 2022 og Utdanningsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet og Helsedirektoratet har utarbeida ein rettleiar som utdjupar krav til samarbeid mellom tenesteytarar i dei ulike sektorane samt foreslår korleis kommunen kan vareta sitt samordningsansvar. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) sin faglege rettleiar for det kommunale krisesentertilbudet legg vekt på forpliktande samarbeidsavtaler mellom krisesentera og andre tenester. Rettleiaren skildrar korleis samarbeidet og samhandlinga bør gå føre seg på tenestenivå, samt rutinar for samarbeid i enkeltsaker. Dei som oppheld seg på krisesenter kan få helsetenester, f.eks. legemiddelassistert rehabilitering, dersom dei oppfyller kriteria for det. Organisering og samhandling på rusmiddel- og avhengnadsfeltet vil vere tema i regjeringa si førebyggings- og behandlingsreform.

4. Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med fagmiljøet, utarbeide nasjonale retningslinjer og kvalitetskrav for krisesentertilbud for personer i aktiv rus.

Krisesentera er eit kommunalt ansvar og det er krisesenterlova og tilhøyrande forskrift som set rammene for kva krisesentertilbudet skal innehalde, og korleis det skal innrettast. Kommunane står fritt til å organisere sitt tilbud slik dei ynskjer det, så lenge det er i tråd med lova. Bufdir sin faglege rettleiar for det kommunale krisesentertilbudet skildrar korleis kommunane bør innrette sitt krisesentertilbud for å gje eit forsvarleg tilbud til alle valdsutsette, uansett kva dei har av tilleggsutfordringar. Tilbudet til personar med rusutfordringar er omtalt i rettleiaren og tilrådingane er basert på innspel frå fagmiljøa.

5. Stortinget ber regjeringen sørge for at det finnes en oppdatert oversikt over hvilke krisesentre som tar imot personer i aktiv rus.

Krisesenterstatistikken som er utarbeidd av Sentio på oppdrag frå Bufdir, viser at 12 krisesenter har tilbud om opphald til personar med kjent rusproblematikk, mens 27 krisesenter svarer at dei vurderer i kvart enkelt tilfelle. Fire krisesenter svarar at dei ikkje gjev eit tilbud til personar med kjent rusproblematikk. Det er med andre ord få krisesenter som svarer at dei ikkje tar imot personar i aktiv rus i det heile teke. Gjennom krisesenterstatistikken er det mogleg å ha ei oversikt over kva for nokre krisesenter som tar

imot personar i aktiv rus. Departementet vil be direktoratet vurdere om det er hensiktsmessig å publisere oversikten saman med krisesenterstatistikken.

6. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan flere kommuner kan inkluderes i TryggEST-prosjektet, slik at helsepersonell i primærhelsetjenesten får opplæring i å avdekke personer i aktiv rus som er voldsutsatte.

TryggEst er utvikla for å hjelpe kommunane til å vareta sine mest risikoutsette vaksne innbyggjarar. Modellen inneheld forslag til korleis ein kommune kan organisere arbeidet. Alle kommunar kan ta i bruk TryggEst. Bufdir forvaltar på vegne av Kultur- og likestillingsdepartementet tilskotsordninga «Tilskudd til tiltak for kompetanseheving mot vold mot risikoutsatte vaksne» der kommunar kan søkje midlar for kompetansehevande tiltak. Tiltaka kan rette seg mot TryggEst koordinator og team i kommunen, tilsette i aktuelle kommunale tenester, og personar som er i målgruppene for TryggEst, f.eks. personar i aktiv rus.

Dei regionale ressursentera om vald, traumatisk stress og sjølvmondsforebygging (RVTS) har fått i oppgåve å informere kommunar om TryggEst-modellen, og å bidra til kompetanseheving av kommunale tenester i kommunar som har TryggEst. Dei kommunale TryggEst-teama har ansvar for å behandle bekymringsmeldingar som kjem inn, men óg for kompetansehevande tiltak i kommunen.

7. Stortinget ber regjeringen oppdatere veilederen til krisesenterlova slik at den tydeligere omhandler krisesentertilbudet til utsatte grupper.

Som nemnt over, tilrår Bufdir i sin rettleiar om krisesentertilbudet korleis kommunane bør organisere tilbodet til valdsutsette med særleg behov for tilrettelegging og oppfølging. Dette omfattar også særleg utsette grupper som valdsutsette i aktiv rus. Det kjem fram at kommunane skal sørgje for individuell tilrettelegging, innan ordinært eller tilsvarande krisesentertilbod. Rettleiaren skildrar korleis kommunen kan etablere eit tilrettelagt krisesentertilbod og gjev konkrete eksempel på ulike modellar. Tilrettelegging av lokale, samarbeidsrutinar og kompetanse er sentrale element.

Departementet arbeider no med forslag til endringar i lova. Når lova er endra, vil det vere aktuelt å oppdatere rettleiaren.

Med helsing

Kjersti Toppe

